

FOLYÓIRATOK SZEMLEJE.

Az Ujság. 1913. évf. 126. sz. — *Tömörkény István: Mikszáth-reliquiák.* Mikszáth özvegye némely apróságokat ajánlott fel férje holmijából a szege di múzeumnak. Ezek átvétele végett Mikszáth egykori lakásán tett látogatását írja le Tömörkény.

U. i. 185. sz. — *Halász Gyula: A szabadságharc egy elfeledett költőjéről.* (Elfeledésről alig lehet szó, sőt költőről is alig. Sohasem ismerték annyira az Orosz Lengyelországból hozzánk szakadt s a forradalom után Amerikában letelepedett Heilprin Mihályt, hogy elfeledésről lehetne beszélni. A cikkben idézett forradalmi verse igen silány.)

Adalékok Zemplén Vármegye Történetéhez. 1913. évf. 2. sz. — *Majd kétségben esett Magyar Országnak siralmas vádja és keserves panasza. 1764.* Négyesrimű alexandrinusokban írt politikai szatira. A névtelen versíró pellengérré állítja Mária Terézia egyházi és világi országnagyjait. (Kár, hogy a szerkesztő csak töredékesen adta az eredeti kézirat szövegét. Szerinte az elhagyott strófák «még a holtakat is befeketítik!» Ilyen felfogással történeti kútfőink java részét sohasem lett volna szabad kiadnunk.)

Akadémiai Értesítő. 1913. évf. 5. sz. — *Jelentések:* az Akad. munkásságáról 1912-ben; a pályázatok eldöntéséről; a választásokról. — *A M. Tud. Akadémia jutalomtételei* közül folyóiratunkat a következők érdeklik: Széchenyi életrajza (8000 kor.); A stílus a művészetben és az irodalomban (1914 szept. 30. Gorove: 100 arany); A jellemrajz története a magyar szépirodalomban (1914 szept. 30. Lévy-alap: 1000 kor.); A magyar kritika története (1914 szept. 30. Halmos Izor: 1000 kor.); A népiesség elmélete irodalmunkban Dugonicától Petőfig (1915 szept. 30. Lehr Albert: 200 korona). — *A M. Tud. Akadémia jegyzőkönyveiből.* Negyedik összes ülés, 1913 ápr. 21. Benzur Gyula, kit harmadéve választottak meg az Akad. tiszteleti tagjává, most székfoglaló fejében megfestette az Akadémia részére Mikszáth Kálmán arcképét. Légrád nagyközség gyűjtőívet küldött gróf Zrinyi Miklósnak, a költőnek ott felállítandó szobrára.

Alkotmány. 1913. évf. 181. sz. — *P. Á.: Hol van Pázmány Péter szobra?* Tizenhét év óta várjuk P. P. szobrának felállítását. Ófelsége által a millénium alkalmából ajándékozott tíz szobor közül kilenc már áll Buda-

pest közterein, egyedül P. P. szobra hiányzik. Cikkíró kinyomozta, hogy a szobor három esztendő óta hever a déli vasút budai teherpályaudvarán, egy kátrányos deszkabódéban! A hallatlan hanyagságnak az az oka, hogy a szobor felállításának aktáját a miniszterelnökség elnöki osztálya még nem intézte el*. (A kátrányos ól képe megvan az Uj Idők f. évi 34. számában.)

U. i. 208. sz. — *Anka János* vezércikke Eötvös József születése 100 éves fordulója alkalmából.

Budapesti Hirlap. 1913. évf. 153. sz. — *Sikabonyi Antal: Jókai és Gyulai leveles ládájából.* Közli Jókai egy levelét Kemény Zsigmondhoz (1856 jan. 8.). E levél azon vitára vonatkozik, mely Gyulai és Jókai közt folyt le, Gyulainak Ristoriról, a híres olasz tragikáról írt magasztaló bírálata miatt. Gy. P. cikke: Pesti Napló 1855 dec. 11. Jókai válasza: Vasárnapi Ujság 1855 dec. 22. Gyulai válasza: Pesti Napló 1856 január 8. — *Pompéry Aurél: Eötvös József báró leveleiből.* Néhány rövid lélegzetű levél Eötvöstől Pompéry Jánoshoz. A három első (1860) a Magyar Írók Segélyegylete alapításával kapcsolatos. Ismerteti továbbá három eredeti kéziratát E. J.-nek, Pompéry János hagyatékából. Ezek 1855 jún. 25.-i akadémiai beszéd fogalmazványa; 1861 május 17.-i országgyűlési beszéd vázlata (a fölrirat mellett); egyházi jogi jegyzetek 1839—40-ből.

U. i. 1913. évf. 164. sz. — *Zsoldos László: Benedek Aladár.* Ötvenéves írói pályafutás betöltése alkalmából.

U. i. 1913. évf. 169. sz. — *Gyöngyössi László: A tinczi száműzött.* Bacsányi Jánosról és Baumberg Gabrielláról.

U. i. 1913. évf. 197. sz. — *H.: Nemzeti Színházi emlékek.* Egy eddig ismeretlen, gazdag gyűjteményből, melyet nem nevez meg, közöl néhány adatot a N. Sz. multjáról.

U. i. 200. sz. — *Sebestyén Károly: Cobden és Kossuth.* John Morley Cobden-életrajzának Kossuthra vonatkozó részletei.

Budapesti Szemle. 1913. évf. 5. sz. — *Berzeviczy Albert: B. Eötvös József mint kulturpolitikus.* Szemlét tart Eötvösnek, a kulturpolitikusként irányelvei, elért eredményei és félbemaradt tervei fölött. Eötvös mindenestre készült a miniszterségre. Nem a feltűnő, hanem a szükséges teendők végzésére vállalkozott. Ránk nézve tulajdonképpen korszakos második minisztersége kezdetén nagy részben nem közoktatási, hanem nemzetiségi és vallásügyek foglalkoztatták. Az 1868.-i nemzetiségi törvény az ő szellemét tükrözi; államiságunk szempontjából akkor valódi vívmányt jelentett, mert a federalisztikus eszmét szorította vissza; a legteljesebb szabadság és egyenjogúság szelleme vezette, de az a szellem hiányzott a nemzetiségek nagy részénél, sőt a magyarságnál is; az állami nyelv jogainak biztosításáról utóbb a törvényhozásnak kellett gondoskodnia. A valási kérdésekben conceptiója általában szerencsésebb volt; de várakozásai az egyházi autonomiára nézve illuzóriusoknak bizonyultak. Míg 1848-iki álláspontja szerint az ált. népoktatásról az állam köteles gondoskodni,

1868-ban törvényjavaslata a községet kötelezi népisk. felállítására; az állam szerepe csak a segítő. A gyakorlati élet azonban más irányt vett; az ő törvényjavaslatában csak lehetőségként fölvetett iskolanem, az állami népiskola tanúsított azóta legnagyobb expansiv erőt, községi iskoláról pedig ma már senki sem beszél. A középiskolára nézve merész reformterve volt, mely igen közel állt a francia középiskolai rendszerhez; e terv nem valósult meg, feledésbe is merült, s végrehajtása aligha vitte volna közép-oktatásunkat egészségesebb fejlődés felé. A felsőbb oktatást sok üdvös, részleges intézkedéssel vitte előbbre. A kolozsvári egyetem és a József-műegyetem, Eötvös utócai alatt az ő javaslatainak lényegileg megfelelő szervezetet kapott. — *Négyesy László: Árpádkori compositio.* Krónikáink legszebben megírt része a XI. század története a Bécsi Képes Krónikában. A királyi család tagjai közt öt nemzedéken át meg-megújuló küzdelem láncolata e történet. Ennek egy kisebb tagozatát veszi ki a cikk, mint feltűnő művészettel megkomponált elbeszélést, t. i. Salamon korának a nándorfehérvári ostromtól a mogyoródi csatáig terjedő történetét. Motivációja oly költői jellegű és szabatos, hogy Arany sem vonakodott értékesíteni Buda Halálában; ott is a végső elhatározó tény a körülményekben rejlő végzetesség és az intrikus tanácsadó idézi fel és érleli a kitérésig. Salamon és Géza viszálya Buda és Etele viszonyával állítandó itt párhuzamba. Honnan ered a Bécsi Krónika mondott elbeszélésének ez a művészi kompozíciója, mely a legnagyobb elismerést megérdemlő epikai érzékre vall. Komoly jelek támoogatják azt a lehetőséget, hogy itt egy egységes, terjedelmesebb és tagozottabb énekre gondoljunk, még pedig magyar nyelvűre. A cikkíró föltevés az, hogy «a krónikában nemcsak egyes részletek volnának a mondából vagy epikus énekből valók; hanem az egész mese is, a maga kitűnő expositiójával, érdekes bonyodalnával, epikus módon előkészített, csodás elemmel is feldíszített nagyszabású végküzdelmével, egy énekből megtestesülve élt volna. Az unokatestvérekről szóló, feltételezhető hősdalciklusnak ez egy, a többinél nagyobb tagja lett volna, amely még nem eposz, de az egyszerű, egysejtű hősdalon szerkezetileg és terjedelmileg felülemelkedik». — *Papp Ferenc: B. Kemény Zsigmond Nagyenyeden.* (II.) A nagyenyedi kollégium két büszkeségének, Köteles Sámuelnek és Szász Károlynak szellemi arcképe s azon rendkívüli hatás ismeretése, melyet e két jeles férfiú, különösen az utóbbi gyakorolt Kemény Zsigmondra. A szenvedélyes politikai küzdelmekben, melyek a kis város nyugalmit teljesen felkavarták, a tanuló ifjúság ép úgy politikai tényezővé vált, mint az országgyűlési ifjúság Pozsonyban. Az ifjúság érdeklődését még inkább lekötötte az a hajsza, melyet a kormányzék titkos biztatására Szász Károly ellen tanártársai indítottak. Az izgalmakból Kemény is kivette a részét s bizonyára még erősebben, mint bárki más. Az enyedi politikai mozgalmak nemcsak államférfiúi törekvéseire voltak hatással, költői világnézete kialakulását is elősegítették; a férfias küzdelem mozgásai, melyeknek Nagyenyeden szemtanúja volt, költészete romantikus jellegére ép oly hatással voltak, akár W. Scott regényei. — *Viszota Gyula: Széchenyi eszmévilága.* A hasonló című kiadvány ismertetése.

U. i. 6. sz. — *Kéki Lajos: Petőfi János Vitézének hatása Arany Toldijára.* (A M. Tud. Akadémiától a Lehr Albert díjjal jutalmazott pályamű.) P. hatása főként a példaadásban, Arany bátortalanul tapogatózó géniuszának bátorításában, népies hajlama megerősítésében nyilatkozott. J. V. a magyar népmese megnevesítése, a költészet legmagasabb régiójába emelten, melybe P. belevitte demokrata politikai célzatát s realiztikus művészi hajlamát. Így Toldiban is; de itt nincs a célzat annyira kiemelve, viszont jobban el van mélyítve az az eszme, hogy egyszerű hőse emelkedő pályájában nemzete diadalrajutását példázza. Vannak rokon részletek (alföldi tájkép, közeledő huszárcsapat), de P. élénkségével szemben A. plasztikai nyugalmát, hevességével szemben merengő egyéniségét jellemző különbségekkel. A két hős lélektana is költője bélyegét mutatja: P. dacos, szenvedélyes egyénisége ömlik át J. V.-be, s Arany morális tépelődése Toldiba. J. V.-ben gondolat és érzés legott tettbe szökken, Toldi csak külső körülmények erős hatása alatt jut el a tettehez. Van a két szövegben több, feltűnően párhuzamos hely is; rokonok az előadás sajátosságai is, bár ezek egyaránt a népköltés forrásából fakadhattak. (Tévedés, hogy Arany «T. kalandjait folyton nehezebbnek igyekszik feltüntetni, holott valójában könnyebbeké lesznek s csak a hősnak egyre erősebben ébredő ambíciója miatt tetszenek súlyosabbaknak». Azok valójában egyre jelentékenyebb feladatok, s általuk Toldi az erkölcsi szolgáltatások terén egyre magasabbra emelkedik, hogy végre királya kegyelmére méltó legyen. A farkaskaland: kénytelen személyes védelem, pusztá testi erő; a bika megfékezésével testi erejét s bátorságát emberek, mások életének megmentésére használja fel; végül a cseh legyőzésével önként vállalt nagy erkölcsi kötelességet teljesítve: nemzete becsületét menti meg. Lehet, hogy fizikailag egyre könnyebbek e feladatok; de Arany nem is egyre nehezebbnek, hanem fontosabbnak igyekszik feltüntetni. S ez erkölcsi fokozatos emelkedés csakugyan meg is van Toldi kalandjai lelki indítékaiban.) — *Hegedűs István: Eötvös József emlékezete.* Költemény, melyet szerzője a M. Tud. Akadémia nagygyűlésén olvasott fel, Eötvös születésének századik évfordulója ünnepén. — *Angyal Dávid: Válasz az Irodalomtörténet támadására.* (L. Figyelő rovatunkban.)

Dunántúli Protestáns Lap. 1913. évf. 28. sz. — *Hetényi János emlékezete.* Részletes tudósítás a komárommegyei, ekeli Hetényi-ünnepről. A M. Tud. Akadémia Ekel községben a református templom előtt emlékoszlopot emelt Hetényi János magyar filozófusnak s az emlékoszlopot különböző testületek megkoszorúzták. Beszédeket mondtak: Antal Gábor, Pauler Ákos, Pogrányi József, Heinrich Gusztáv, Beöthy Zsolt és Dalotti Ödön. Az ekeli református temetőben a Hetényi János porai fölött emelt új sírkövön a következő felírás olvasható: «Tudós Hetényi János, 1786—1853, ekeli református lelkész, Magyar Tud. Akadémiai rendes tag emlékének a közkegyelet. 1912.»

Egyenlőség. 1913. évf. 30. sz. — *Kálmán Ödön: Góg és Magóg.* Helyregizitások és kiegészítő adatok Fóti Lajos dolgozatához. (Ungarische Rundschau. 1912. évf. 3. sz. Ism. folyóiratunk: I. 497.)

Egyetemes Philologiai Közlöny. 1913. évf. 6—7. sz. — *Papp Ferenc: B. Kemény Zsigmond ifjúkora.* (II.) Magyarkapudon 1835—36-ban Kemény nagyon visszavonultan élt. Idejének egy részét a guzdálkodás foglalta le. Ennek emlékei gyakran tűnnek föl regényeiben is. Azonban sokkal szemlélődőbb természet volt, hogysem becsvágját kiélégíthette volna a kisterjedelmű családi birtok rendezése. Itteni álmodozásaiból szövődik a Maros völgye iránti borongó szeretete, mellyel gyakran találkozunk regényeiben. Szabad idejét szépirodalmi, történelmi, politikai tanulmányokra fordította. Kedvvel forgatja Goethet. Környezete szinte csábítja a történelmi tanulmányokra. Néha megfordul Gyulafehérvárt. Talán e korból való *Históriai töredék c. kézirata*, mely A mohácsi veszedelem okairól írt értekezése vázlatának tekinthető; lényegében azonban nem egyéb, mint Katona, Kovachich és Engel történelmi művei alapján készült vázlatos följegyzések sorozata, különös tekintettel Martinuzzi korára. A kapudi évek mély hatással voltak Kemény egyéniségének fejlődésére. — *Totnai Vilmos: Kuruckori irodalmunk szövegről.* Az Esztergom megvételéről szóló ballada Thaly-közölte szövegéhez — úgymond — kétség férhet. Feltűnő az első tíz versszak nagyon is modern helyrajza, a tizenharmadik versszak egyezése Arany Török Bálintjának harmadik versszakával, továbbá, hogy vannak a versben oly szavak, melyek a régiségben másutt nem fordulnak elő, sőt részben a nyelvújítás korába tartoznak. — *Pap Károly Dézsi Lajosnak: Tinódi Sebestyén, Jánosi Béla Révhegyi Rózsának: Kölcey mint esztétikus, Kéki Lajos Pollák Miksának: Tompa M. és a Biblia, Császár Elemér Wallentinyi Dezsőnek: Ferenczy István levelei, Mikola Sándor Haltenberger Mihálynak: Természettudományi gondolatok Madách «Az ember tragédiájá»-ban, Császár Ernő Alföldi Bélának: A magyarországi református énekekről, Gálos Rezső Sallay Gézának: Döbrentei Gábor élete és működése c. munkáját ismerteti. — Zlinszky Aladár most már végérvényesen megállapítja, hogy Arany Jóna Ördögé-nek forrása Vogl N. János osztrák költő Das böse Weib und der Teufel c. meséjének magyar fordítása volt. A mese legrégebb alakjában az ó-ind mesekincsből való. Perzsa-arab közvetítéssel az Ezeregyéjszaka regéivel átjutott Európába. Egy délszláv változatát egy Tomasevich Péter nevű szlapon ember elbeszélte Voglnak, ki aztán 1837-ben kiadta német nyelven. A költemény II. részének azt a mozzanatát, mikor Jóna keresi Judit nyelvét, valószínűleg Kónyi J. Demokritusából vette Arany. — *Vértessándor* a Bujdosó Rákóczi c. költemény Thaly-féle és Kálmány-féle változatáról ír. Kálmány szerint a Thaly-féle változat nem lehet népi eredetű, mert a «néphagyomány sajátosságai szempontjából tekintve baklövéseket látunk benne». — *Verő Leó* megállapítja, hogy a Gaal György-féle mesék gyűjtésében Kisfaludy Károlynak is volt része. Gaal főképp Toldi Miklóstra vonatkozó mondák gyűjtésére kérte fel. Kisfaludy azonban ezeket igen laposaknak, köznapiaknak*

tartja. Feltehető, hogy a Gaal buzgólkodásának is része van abban, hogy Kisfaludy a népköltés iránt érdeklődni kezd s Toldiról két költeményt is ír (Sastoll, Toldi). — *Kardos Lajos* Bornemisza Eleázárjának lappangó kiadásáról ír.

Erdélyi Múzeum. 1913. évf. 3. sz. — *Borbély István* bírálja Pintér Jenő magyar irodalomtörténetét. (1772—1831.)

Ethnographia. 1913. évf. 2. sz. — *Birkás Géza*: *Még egyszer a Toldi-mondáról*. A Rainouart-mondák, melyek a Toldi-mondával sok rokon elemet mutatnak fel, Birkás szerint olasz, esetleg délszláv közvetítéssel jutottak el hozzánk. E nézetét most is fenntartja Karácsonyi Jánossal szemben, ki a Rainouart-Radnót név téves azonosításából kiindulva, a közvetlen francia átadást tartotta valószínűbbnek. — *Sebestyén Gyula*: *A vácsi énekes gyűjtemény*. E mű különböző kiadásait ismerteti s népi eredetű darabjait összeveti az ismertebb népköltési gyűjtemények anyagával. Az első kiadás 1799-ből való: *Énekes Gyűjtemény. Első Darab*; 1801-ben jelent meg a *Második Darab*. Ez első kiadás egyetlen példánya a sárospataki főiskola könyvtárában van. Igazi népköltészeti értéke csak az első darabnak van; a második darabba alig került be két-három népi és félnépi eredetű énekszöveg. A második kiadás éve 1803; teljes példánya csak az Akad. Könyvt.-ban van: «É. Gy. Első Darab»; e kiadás második darabja sohasem jelent meg; a megjelent darab pedig nem egyéb, mint az 1801.-i «második darab» új kiadása, megtoldva az 1799.-i első darabból átvett néhány énekkel. A harmadik kiadása 1823-ból való; változatlan újrányomása az 1801.-iki «második darab»-nak. Egyetlen csonka példánya a Nemz. Múz.-ban. — *S. Gy.*: *Az új Vadrózsaper záradéka* címen válaszol Horger Antalnak. — *Bartay András* «*Eredeti Népdalok*» c. gyűjteménye. Fabó Bertalan megtalálta egy füzet takarólapját, melynek ez a címe: «*Eredeti Népdalok. Klavirkisérettel gyűjtögette Bartay András. Pesten, 1834.*» E kiadványnak eddig is voltak ismert könyvészeti nyomai.

Élet. 1913. évf. 33. sz. — *Szinnyei bácsi*. Meleghangú megemlékezés id. Szinnyei Józsefről.

Földrajzi Közlemények. 1913. évf. 4. sz. — *Sebes Gyula*: *Szentföldi magyar utazás a XVIII. században*. Ismerteti Kiss István ferencendi szerzetes 1766. évi palesztinai utazásának leírását. Az 508 lapos, magyar nyelvű kéziratot a gyöngyösi ferencendi kolostor könyvtára őrzi.

Genealogiai Füzetek. 1913. évf. 2—3. sz. — *Ferenczi Sándor*: *Fáji János naplójának családtörténeti adatai*. Az előbbi közlés folytatása. (L. folyóiratunk: II. 392.)

Hittudományi Folyóirat. 1913. évf. 2. sz. — *Böle Kornél* ismerteti Vargha Damján kódexirodalmi tanulmányát. (Speculum Humanæ Salvationis. 1912.)

Huszadik Század. 1913. évf. 6. sz. — *r. f.* bírálja a Műveltség Könyvtárában megjelent magyar irodalomtörténetet.

U. i. 7—8. sz. — *Schöpplin Atadár: Szépirodalmi szemle.* Elismeréssel szól Ady Endre, Kaffka Margit, Ambrus Zoltán, Elek Artur, Lakatos László, Milotay István, Tót Árpád, Nagy Zoltán és Lányi Sarolta munkáiról. Összefoglaló fejtegetései során helyesen állapítja meg, mennyire hiányzik kulturánkból a céltudatos, rendszeres, komoly szépirodalmi kritika. A költők termelését nem figyeli, nem ellenőrzi, nem támogatja a kritikusok szervezett csapata; az író nem juthat tudatára, mikép fogják fel munkáját olvasói. Ha majd egyszer valaki meg akarja írni a mai kor irodalmának történetét, a legnagyobb zavarban lesz, mert nem tudja a feldolgozandó tömördek könyvet tulajdonképeni irodalomtörténeti jelentőségük szerint mérlegelni, s az egész mai irodalom úgy tűnhetik fel neki, mint könyvek halmaza, melynek az életre nem volt hatása. Ma az írók és olvasók egyaránt tanácstalanul állnak az aktuális szépirodalmi élet jelenségeivel szemben s pl. az akadémikusnak nevezett körökön máris meglátszik a közvéleményalkotó kritika hiánya miatti tájékozatlanság az egyes művek és írók jelentőségének mérlegelése, fontosságuk szerinti értékelése körül. — *b* ismerteti Lukács György drámatörténeti művét. (A modern dráma fejlődésének története. 1911. L. folyóiratunk: I. 256.) — *B. R.: Egy új irodalomtörténet.* Bírálja Pintér Jenő magyar irodalomtörténetét. (1772—1831.)

Irodalomtörténeti Közlemények. 1913. évf. 2—3. sz. — *Harmos Sándor: Katona József Bánk Bánja.* (III.) Az eddigi magyarázók kifogásolták, hogy az I. f. 7. j. nagyrészt ismétlése a Prologusnak. Helytelenül, mert a Prologus dióhéjban való foglalata az egész műnek. Szerző szerint Bánk ajkán a »polgártárs» szó — a jobbagyokra vonatkoztatva — nem anakronizmus. Bánk nemcsak nagy államférfiú, de kiváló diplomata is. Ezt eddig nem hangsúlyozták. Bánk homályos Prometheus-fásonlatának mintája Shakespeare Hamletje; az oroszán és árnyék bizarr kapcsolatáé pedig Sophokles Elektrája. Azok a tételek, melyek Bánk tragikus bűnének jellemzéseül átmentek az irodalomtörténeti kézikönyvekbe, »hogy a nádorból törvénytapodó . . . lesz», oly gondolatok, melyek mindenkinek eszébe juthatnak. Bánk egyéniségét így felfogni nem szabad. A IV. felvonásban Bánk egy ókori bosszúálló hős. Ebbe az ókori eszmekeretbe illeszkedik be Sophokles Elektrájának hatása. Az üdvösségét megfojtó kéz királycímeres gyűrűjére hivatkozik az iskolás esztetika, mikor itt az általános emberi szól hozzánk a tévedéseiben is fenséges örökkévalóságában. A magyarázók szerint a IV. felvonásnak nappal kellene történnie. E kifogás alaptalan. — *Gragger Róbert: Irodalomtörténeti forrástanulmányok.* (I.) A nagy költők ritkán találják ki maguk műveik meséjét. Belső forrásaik: az élmények; külsők: a könyvek, az irodalom. A forráskutatás tárgya lehet: a mű cselekvényének vezérmotivuma, a korszerű jellemek, a feldolgozás módja. Szerző ki akarja mutatni, hogyan nyertek egyes motívumok polgárjogot irodalmunkban. Először is Gvadányi: Egy falusi notárius budai utazása c.

munkájával foglalkozik. Tárnya a külföldieskedő divathajhászás szatirája. Ismerteti e téma feldolgozásának történeti előzményeit. Végül rámutat arra, hogy a városiak és a falusiak ellentéte régi kórikai tárgy. — *Eckhardt Sándor: Balassi Bálint irodalmi mintái.* (E dolgozat egész terjedelmében külön is megjelent. Ismertetését l. e füzetben.) — *Császár Elemér: A Bánk Bán első kidolgozása* címen egy Wodianer János birtokában levő, állítólag 1815-ből való kéziratot mutat be, mely valószínűleg azonos az ismeretes kolozsvári pályázatra elküldött fogalmazással. Szövege eredetileg 152 lapot töltött be, ezek közül 24 hiányzik. A kézirat és a nyomtatás eltéréseinek összeállítását és értékelését közlő máskorra halasztva, megállapítja, hogy a két szöveg közt a dráma felépítésére vonatkozó eltérés nincs. Azután felhívja a figyelmet a fontosabb változtatásokra, melyek egy részéről már a Bárány B. Rostájának ismerete óta tudomásunk van. — *Horváth István Mindennapjainak* hatodik folytatása ismét számos érdekes följegyzést tartalmaz. Kazinczyról pl. ezt olvassuk: «Többnyire a' sötétben tapogat ez az érzékeny szívű Hazafi is többekkel együtt nyelvünk belső természetére nézve.» Szó van továbbá még Jankovics Miklósról, Révairól, Vitkovicsról, Kulcsárról, Báróczyról, Budai Ezsaiásról stb. A Naplóból egyebek közt megtudjuk, hogy egy, Jankovics birtokában levő kézirat alapján, már ő is törte a fejét, hogy ki lehet a szerzője az «Az ki régen fegyvert fogott hazájáért» kezdetű hosszabb költeménynek, melyben, mint Horváth írja, sehol semmi név elő nem fordul. — *Harsányi István: Adatok Tompa Mihály életéhez* címen egy 99 darabból álló igen érdekes levélgyűjtemény közlését kezdi meg. A levelek közül hatvanhárom a költőtől való s Szentpétery Sámuel ref. lelkészhez vannak intézve. Szó van bennük: Tompa betegségéről, olvasmányairól, kertészkedéséről s a hivatalával járó ügyes-bajos dolgokról. — *Kristóf György* bírálja a Műveltség Könyvtárában megjelent magyar irodalomtörténetet. (Ferenczi Zoltánnal szemben igazságosabb, mint az eddigi zsurnaliszta-bírálok. Helyesen írja: «Bizonyos, hogy megírni is ez a rész a legnehezebb. A mai irodalom anyaga gazdag változatosságot, az értékelésben nagy tarkaságot mutat. A Ferenczi műve első kísérlet a mai irodalom rendszeres, kimerítő ismertetésére nézve. Ily körülmények között teljesnek lenni, hogy senki ki ne maradjon, hogy az értékelés igazságos és arányos legyen egészen a kifogástalanságig: . . . nagyon nehéz, a lehetetlenséggel határos feladat.»)

Keresztény Magvető. 1913. évf. 3. sz. — *Borbély Ferenc* behatóan bírálja Henrich Arnold Enyedi-kiadását. (Tancredus király leánya, Gismunda és Gisquardus széphistóriája. 1912. Ism. folyóiratunk: II. 100.)

U. i. 4. sz. — *Gál Kelemen* részletesen ismerteti Fitz József Brassai-életrajzát. (Brassai Sámuel. 1913. Ism. folyóiratunk: II. 106.)

Magyar Figyelő. 1913. évf. 10. sz. — *Hajdu Miklós: Mikszáth egy plágium-vádról.* Emlékezetes, hogy Mikszáthot Jókai-életrajza miatt plágiummal vádolták. Mikszáthnak egy ebben az ügyben hozzáfírt levelét (1907 júl. 4.) közli Hajdu Miklós. A levél szerint Szabó László Jókai-

könyvét tényleg használta Mikszáth; lehetnek szó szerinti egyezések a szövegben, »de — úgymond — csak ott, ahol valamely referédaszerű forduló elő, de nem ott, ahol jellemzés, vélemény vagy megítélés».

U. i. 11. sz. — *Feleky László: Szalay László.* Eletrajzi adatai és nemrég megjelent Leveli összevetésével rajzolja meg Szalay László alakját. — *Ybl Ervin: Ferenczy István leveleit* ismerteti.

U. i. 13. sz. — *Feleky László: A megrágalmazott Széchenyi.* Széchenyinek nemcsak politikáját támadták kiméletlenül; a politikai cinizmus számító kiméletlenséggel gázolt bele magánbecsületébe is. Baloghy László röpirata: »Nemzetiség és alkotmányi mozgalmak hazánkban» (1841) azzal vádolja, hogy a különféle intézményeket nem az ország, hanem saját zsebe érdekében alapította: »Különösen a gőzös és lánchíd részvényei nem kis dividendát juttasztanak.» Mikor 1845-ben hivatalt vállalt gr. Apponyi György kormánya alatt, még a társadalmi bojkott is megindult ellene. A soproni választások alkalmával (1847) konkrét formában felmerült ellene az a vád, hogy azért akar 400 millió osztrák államadósságot elvállaltatni a nemzettel, mert ezért a szolgálatért egy millió jutalmat kap Bécsből! — *B. Szalay Gábor: Néhány szó Szalay Lászlóról.* Feleky László cikkével szemben (l. ugyane folyóirat 11. sz.-ban) meggyőződen cáfolja azt az állítást, mintha Sz. L. számára a politika, a publicisztika, a diplomáciai megbízatás első sorban kereseti forrás lett volna. Sohasem a jóllétért, csak maga és családja tisztességes fenntartásáért küzdött.

U. i. 14. sz. — *Angyal Dávid: Néhány Széchenyi-probléma.* Megjegyzések Halász Imrének a Nyugatban megjelent tanulmányára. Ami Sz. reformátori jelentőségét illeti, igaz, hogy a történelmi előzmények a Hittel nélkül is napirendre hozták volna a nemzeti és magánjogi reformokat. Sz. igazi jelentősége nem is könyvei hatásában rejlik, hanem az elvben, melyet merészen hirdetett: hogy országgyűléseknél s az alkotmány szabadságánál lényegesebb a közintelligencia fejlődése, mely egyetértő kulturális munkát termel. Mély okai vannak annak is, hogy munkáiban kerülte a kormány támadását s hátramaradásunk okait a nemzetben kereste; csak kis részben a cenzura miatt; érdekünket a monarchia általános jóllétében kereste s ezért óvakodott volna minden körülmények közt az ellenzéki hangulat fokozásától; de meg az önismeretet legfontosabb nevelő erőnek tudva, »önismereti tükrököt» igyekezett a nemzet szeme elé tartani. Halász szerint Sz. csak jelentéktelen kísérletet tett a közteherviselés megvalósítása felé; azonban tudni kell, hogy Kossuth neve még alig volt ismeretes, mikor ő már támadta a nemesség adómentességét; az elv folytonos tüntető magasztalásával s napirenden tartásával hozzájárult egy kedvező közhangulat terjesztéséhez. Kezdeményező s izgató volt a jogegyenlőség terén is. Egyebekben inkább csak néhány bővítő észrevétellel, vagy precizirozással járul Halász felfogásához. — *Sztrakoniczky Károly: A Nemzeti Színház kövei.* A régi Nemzeti Színház lebontása alkalmából. Az új Nemz. Színháznak fenn kell tartania a régi hagyományait; ápolnia kell, s elevenen tartania a magyar drámairodalom nemesebb termékeit; nem szabad elmondania előkelő, eredeti magyar stílusáról, a magyar klasszikus játéka-

stílusról, mely a régiben fejlett ki. Újabban háttérbe szorult e modor, de eszerébe a fonetika szempontjából majdnem értéktelen kísérleteket kapunk: a köznapi beszédnek a színpadra való feltolakodását. De maga a drámai irodalom is leszállt a Nemz. Színház nivójáról: irodalmi szempontok helyett merkantil szándék nyomja rá a maga bélyegét drámáinkra. A Nemz. Színháznak kell az irodalmi értékű dráma hajlékának lennie. S a közönségnek is palléroznia kell magát annyira, hogy színházi élvezete egy-szersmind irodalmi és művészi öröm legyen. •Mert a Nemz. Színház kövei főként egy régi magyar közönségről beszélnek, amely a maga tiszteletre-métó lelkesedésében szinte heroikussá nőtt.»

U. i. 15. sz. — *Lakatos László: Reviczky*. Azon elmélkedik, miért nem népszerű R. még most sem? Nem azért, mert magyarul írt. Sorsa a «ki-választottaké».

Magyar Könyvszemle. 1913. évf. 2. sz. — *Marmorstein Artur: Szombatos kodecxek*. A nagybritanniai spanyol és portugál izr. hitközségek fő-rabbijának, Gaster Mózesnek könyvtárában van három magyaryelvű kéz-irat. Az első kézirat ószövevségi részletek fordítását tartalmazza, a máso-dikban zsoltárfordítás található, a harmadik imádságos könyv. — *Harsányi István: A Rákóczi-könyvtár és katalogusa*. (II.) A katalogus kéziratának főnnmaradt töredékéből megállapítható, hogy a Rákóczi-könyvtár az összes XVII. századi hazai könyvtárak között a leggazdagabb volt magyar nyom-tatványokban. E fényes könyvtárt Rákóczi Zsigmond a sárospataki refor-mátus kollégiumnak adományozta, de a jezsuiták 1671-ben birtokukba kerítették a könyveket s csak később került vissza egy részük a kollégium birtokába. — *Lukinich Imre: Bethlen Farkas történeti műve keresdi ki-adásához közöl adalékok*. (1684.) — *Gulyás Pál* ismerteti a Bibliotheca Mauritií Baronis Kornfeld (1913.) c. kiadványt, mely 217 régi magyar könyv rövid leírását tartalmazza s egy-két adalékok is nyujt Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához. — *Melich János* Sylvester Jánosnak Rosa-rium (1527.) c. művéről ír rövid tudósítást: e mű a szentpétervári császári könyvtárból elveszett s több példánya nincs. — *Niklai Péter: Adalékok a szabadságharc hírlapirodalmának bibliográfiájához*. (L. folyóiratunk: II. 236.)

Magyar Középiskola. 1913. évf. 5. sz. — *Morvay Győző* ismerteti a Magyar Shakespeare-Tár legutóbbi kötetét (V. köt. 1912. Ism. folyóiratunk: II. 232.), *Bittenbinder Miklós* elismeréssel szól Henrich Arnold Enyedi-kiadásáról. (Tancredus király leánya. 1912. Ism. folyóiratunk: II. 110.)

Magyar Kultura. 1913. évf. 13—14. sz. — *Nagy Péter: Szepirodalmi folyóiratok szemléje*. A Nyugat, a Hétfő, az Új Idők, a Magyar Figyelő és az Élet kritikai megvizsgálása. — *Alszeghy Zsolt* ismerteti Pintér Jenő irodalomtörténetét. (1772—1831.)

Magyar Nyelv. 1913. évf. 6. sz. — *Simai Ödön*: *Kazinczy Ferenc nyelv-újítása*. XXX. A Debr. Gramm. orthológus tanításai Bessenyei Sándor Milton-fordításában igen széleskörű és tudatos gyakorlati alkalmazást nyertek s Csokonai nyelvhasználatában, a fogságból hazakerült Kazinczy itélete szerint, szintén kelletténél erősebb nyomokat hagytak. Hirdetőre találtak az egyetemi katedrán is Révai, majd Czinke Ferenc személyében. Érdekes és ma is aktuális Révai kifakadása a tudatlan nyelvbolygatók ellen, «kik, minekelőtte jól megtanulnák a magyar nyelvet, . . . belekapnak . . . készületlenül s ugyan azért elég szerencsétlenül a legnehezebb munkába». — *Lehr Albert*: *Arany-magyarázatok*. A Daliás Idők szövegén tett változtatásokat ismerteti, melyekkel Arany nemcsak a verselésen, hanem a kifejezésen, a nyelven is javítani akart. — *P. E.*: *A Budapesti Hírlap nyelvéről*. A B. H. nyelvének szemet szűrő furcsaságait szedegeti össze. Különös figyelmet érdemelnek azon adatai, melyekben e napilapunk helyesírásbeli és orthologizáló konokságát egészen az abszurd különködésig fokozza. «És a B. H. komolyan hiszi, hogy az efféle furcsaságokat az irodalom végre is magáévá fogja tenni.»

Magyar Pædagogia. 1913. évf. 6–7. sz. — *Gyulai Ágost* bírálja *Pintér Jenő* magyar irodalomtörténetét. (1772–1831.)

Magyar Tanítóképző. 1913. évf. 6. sz. — *Harmos Sándor* bírálja *Pintér Jenő* magyar irodalomtörténetét. (1772–1831.)

Magyar Társadalomtudományi Szemle. 1913. évf. 5. sz. — *Márki Sándor*: *A társadalmi igazságszolgáltatás Széchenyi szerint*. Széchenyi a nagy emberek igazságosabb megítélését követelte a társadalomtól s a nemzet halottjaival szemben magát a társadalmat szólította fel az igazságszolgáltatásra. Széchenyi e gondolatából kiindulva, cikkíró vizsgálát alá veszi, hogyan gondolkodik a magyarság a nemzet nagyjairól.

U. i. 6. sz. — *Gaal Jenő*: *Széchenyi társadalmi politikája*. Széchenyi mértéktelen dicsőítése. Cikkíró szerint kétségtelen, hogy a Sz. különb a világ összes nemzeteinek nagy reformátorainál s valamennyi fölé emelkedik értelmi és erkölcsi nagy ereje által.

Magyarország. 1913. évf. 212. sz. — *Berecz Sándor*: *Báró Eötvös József*. E. J. életének és működésének ismertetése.

Mult És Jövő. 1913. évf. 5. sz. — *Kova Albert*: *Lenkei Henrik*. Lenkei poézisát a Biblia tette széppé és zsidóvá. Első versei (1886.) még nem mutatnak a zsidó élet átérzésére, de később (1899.) átalakul a Biblia poétájává. Mélyen érzi a zsidóság történeti tragikumát s egyik-másik versében nemcsak a nyelv, forma és frazeologia, hanem a gondolatfűzés is teljesen héber.

Néptanítók Lapja. 1913. évf. 36. sz. — *Imre Sándor: Eötvös nyomain.* Vezércikk. — *Eötvös, a miniszter.* Eötvös közoktatásügyi terveinek és eredményeinek rövid ismertetése. — *Népoktatásunk alaptörvénye.* Eötvös képviselőházi és főrendiházi vitáinak ismertetése. (1868.) — *A Néptanítók Lapja megteremtője.* Eötvös ide vonatkozó rendeleteinek közlése; ugyanitt olvasható az a vezércikk, melyet Eötvös a Néptanítók Lapja legelső számába írt. — *Nevelési gondolatok Eötvös regényeiből.* Szemelvények. — *Bihari Károly: Az Uralkodó Esmék írója a vallás- és közoktatásügyi miniszteri székhelyben.* Eötvös kulturpolitikájáról. — *Lanzeritsch Antal: Báró Eötvös József sírja.* Az eressii Eötvös síremlék felállításának története. — *Eötvös József: «A megfugyott gyermek» c. költeményének tárgyalása.* Minta-lecke a IV. elemi osztály tanítói számára.

Nyugat. 1913. évf. 10. sz. — *Schöpfung Aladár: Eötvös.* Az első igazán európai magyar. Úgy benne élt a nyugati kultúrában, mint bármely hasonló sorsú és képességű német vagy angol. Azért vette oly pontosan észre a magyar élet hiányait és betegségeit, mert némiképp kívülről, egy nyugat-európai kultúrember szemével nézte. A hivatalnokai s nem a nagybirtokos arisztokráciából származván, ment bizonyos osztályfoglaltságtól, melyek meg voltak Széchenyiben az arisztokrácia, Kossuthban a köznemesség irányában. Ő látta először a magyar társadalmat a maga különleges, szociális tagozottságában. Tudomány, költészet és cselekvés határai elmosódnak benne, mindig van benne valami mind a háromból. Gondolkozását érzelmi megindulás indítja meg, innen gondolkodásának páthosza. Nem annyira az egyes ember, mint az emberi csoportok, osztályok érdeklik, általában az egész emberiség. Ezért inkább típusokat rajzol. — *Ady Endre: Disputa.* Goga Oktaván vádjaiával foglalkozik.

U. i. 1913. évf. 12. sz. — *Halász Imre: Szalay László.* Sz. I. nemrég megjelent levelei felhasználásával szól azon szerepről, melyet Sz. I., mint a magyar kormány megbízottja a frankfurti német alkotmányozó parlamentnél játszott. — *Emil Isac: Új románság.* A Goga-ügyben. — *Schöpfung Aladár: Gyulai Pál posthumus könyve.* Gyulai gondolkodásának köre és jelleme már a hatvanas években kialakult s azóta nem változott. Amit egyszer átgondolt, az egyszersmindenkorra el volt intézve. Nem a nagy megértők közé tartozott, kik mindenbe belelik magukat: Vörösmarty-nak, Petőfi-nek, Arany-nak nem látta meg minden oldalú eredetiségét, csak annyit, mi ezekben vele rokon volt. Ő értékelő volt: bizonyos erkölcsi és esztétikai értékekhez mért mindent, melyek tulajdonképp az ő emberi jellemének és írói gyakorlatának értékfogalmakká váló absztrahálásai voltak: komolyság, emelkedett erkölcs, szilárd lelki és szellemi egyensúly, erős művészi ösztön, feltétlen emberi és művészi becsületesség, bizonyos merev, de nem inhumánus puritánság, eleven szimmetria- és stílus-érzék, jóra-való polgári realitás — az ő főerényei s ezeket kereste másokban is. A klasszicizmus minden ellentéte, minden szabálytalanság idegen volt tőle. Jókai-val, kinek az irodalom anyagi forrás is volt, ki zsurnaliszta volt, kiben a genie bizonyos középszerűségekkel elegyedett, ki a népszerűségre

igen sokat adott, Gy. P. még csak rokonszenvezni sem tudott, esztétikai ellenvéleményein kívül bizonyos erkölcsi antagonizmus is tüzelte ellene. Bírálati gyűjteménye nem ad képet irodalmunk 1861—1903 közé eső fejlődéséről: lényegében ellenőrző, polemikus kritikát űzött. (Jókaival szemben elfoglalt álláspontját újabban sűrűn kifogásolják. De kétségtelen, hogy úgy esztétikai, mint erkölcsi tekintetben a Gy. álláspontja a magasabbrendű. Azt sem mondhatni, hogy «sohasem tudta megérteni a szemeláltára ki-fejlődő modern hírlapírást». Sőt nagyon is megértette s azért utálta. Valamit megérteni, nem annyit jelent, mint belenyugodni. Azt is sokat hangoztatják, hogy Gy. kritikai gondolkozása a hatvanas évek óta nem «fejlődött» s hogy amit egyszer megírt, azt mindvégig szószerint fenntartotta. De hisz épen ez az ő fontossága: ő a magyar klasszicizmus kritikusa, pártkritikusa, ha úgy tetszik; annak a diadaláért küzdött, annak mennél tartósabb uralmát követelte és szolgálta, attól ő nem tágíthatott, ahhoz képest minden egyebet csak hanyatlásnak, tévelygésnek láthatott, annak a mértékével «ellenőrzött», annak az igazáért polemizált. És méltán, és jól is tette. Ilyen emberre, ilyen pártkritikusára a magyar klasszicizmusnak még ma is szükség volna. A mi nemzeti klasszicizmusunk (tessék összevetni a franciával!) sokkal rövidebb ideig volt kétségbe nem vont uralmon, semhogy művészi, nemzeti s általában erkölcsi értékei az őket megillető, egyetemes hatásra tehettek volna szert. S hogy véleményét lépten-nyomon nem változtatgatta, hogy nem lett az a «nagy megértő», aki mindenbe beleéli magát: egyéniségét épen legtiszteletreméltóbb s legértékesebb oldaláról jellemző sajátosság. Aki a gondolkozást, és ami annak eredménye: az *ítélkezést*, nem becsüli annyira, hogy emberileg bizonyos állandóságot szánjon neki, aki ma csak azért mond á-t, hogy holnap b-t mondhasson, aki eleve tudja, hogy ítélete csak pillanatnyi vérmérsékleti konstellációk eredménye: vagyis, aki — mint szépelegve mondják, — örökké «fejlődik»: lehet érdekes, szellemes, sőt hasznos ember is, de nincs kritikai lelkiismerete. Már pedig aki ítéletet mer mondani, gondolja meg előbb alaposan s ha úgy érzi, hogy holnap már nem tudna helyt állani érte, inkább tartsa meg magának. Gy. igenis az igazi, a par excellence kritikus egyéniség; nem azért nem fejlődik, mert fejlődésre képtelen, hanem, mert minden egyes ítéletével fejlődési képessége legmagasabb fokára lép; nem ujságírói könnyelműséggel veti papírra ítéletét, hanem úgy megfontolja, hogy azon soha többé módosítani ne kelljen. Lehet, hogy más is, lehet, hogy Schöppin is így érti, de sokszor, amit «jellemezésül» mond Gy.-ról, értékelésnek és pedig a «megértő» kritikánál alacsonyabbra értékelésnek tetszik.) — *Ady Endre: Thaly Kálmán regénye.* «A kuruc-kor... talán azért volt neki haláláig a legszentebb, mert elfogadtatta, igazolta őt olyannak, amilyenek hitte magát, nagy költőnek.»

U. i. 13. sz. — *Fenyő Miksa: A Greguss-jutalom.* «Nem is értem, hogy mit veszekszik (t. i. Angyal Dávid) Horváth Jánossal; béküljenek ki és együtt kezdjenek harcot a közös ellenség: a becsületes irodalmi törekvések ellen.» Ez a cikk utolsó mondata s ehhez illő az egész. — *Kuncz Aladár* bírálja Pintér Jenő magyar irodalomtörténetét (1772—1831.).

U. i. 15. sz. — *Halász Imre: Még egyszer Széchenyiről.* Válasz Angyal Dávid cikkére. (Magyar Figyelő. 14. sz.) Visszautasítja azt a föltevést, mintha Széchenyi alakját kisebbiteni akarta volna: «ez a küzdő és szenvedő alak a maga valóságában százszorta különb annál a bálványnál, melyet belőle némelyek faragni megkísérlettek». Kimutatja, hogy amit első cikkében állított (Nyugat. 7. sz.), az egészében és részleteiben is megfelel a történeti igazságnak.

U. i. 16. sz. — *Schöpflin Aladár: Szinnyei bácsi halálára.* Id. Szinnyei József munkásságának rövid jellemzése.

Pesti Hirlap. 1913. évf. 188. sz. — *Sikabonyi Antal: Idősb Szinnyei József.* Sz. J. pályájának jellemzése.

U. i. 208. sz. — *Bihari Károly: Az «Uralkodó eszmék» létrejövetele.* Eötvös politikai fejlődésének első tényezőiről s az Uralkodó Eszmék megírásának előzményeiről.

Pesti Napló. 1913. évf. 208. sz. — *K. F.: Bárány Eötvös József.* Megemlékezés E. J. születésének 100 éves fordulójára alkalmából.

Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. 1913. évf. 19. sz. — *Szemák István: Észrevételek.* Király Györggyel szemben védi az Ifjúsági Könyvtárjegyzéket. (V. ö. folyóiratunk II. 249., 397.) — *Király György: Néhány megjegyzés.* Felelet Szemák védekezésére s újabb érvek arra nézve, hogy ez a hivatalos könyvjegyzék sem a pedagógia igazi követelményeire, sem az irodalmi szempontokra nincs tekintettel. (E cikkekre Szemák az Alkotmány 180. számában válaszolt, de ezúttal már személyeskedéssel és gyanúsításokkal fűszerezte válaszát s felhívta a figyelmet a destruktív irány és a radikalizmus veszedelmére. Úgy látszik, hogy ha valakit manapság tudománytalanságon fognak, az mindjárt radikalizmust emleget. A tudomány terén végre is le kellene már egyszer számolni ezekkel a vádaskodókkal, akik részint tudatlanságból, részint tehetetlen haragból még ott is destruktív irányt szimatolnak, ahol legfeljebb csak arról van szó, hogy az egyéni önzés ne terpeszkedjék a köz rovására s a tudományos igazságok ne ferdítettessenek érdekigazságokká.)

Protestáns Szemle. 1913. évf. 5. sz. — *Agner Lajos* bírálja *Pintér Jenő* magyar irodalomtörténetét (1772—1831.).

U. i. 6. sz. — *Gyöngyösy László: Gyöngyösy László.* Gyöngyösy István bátyjának életrajza. Gy. L. szintén író volt: egy református hittani munkát fordított angolból magyarra (Utrecht, 1657.). Eleinte papnak készült, de 1662-ben Ung megye szolgabírája, később Ungvár jegyzője lett. Magtalanul hunyt el.

Religio. 1913. évf. 16. sz. — *Paar István: Egy-két megjegyzés a Műveltség Könyvtára legújabb kötetéhez.* Cikkíró szerint a Ferenczi Zoltán szerkesztésében megjelent magyar irodalomtörténet nem méltányos a kath-

likusokkal szemben: Bátori László bibliafordítása nincs méltatva, Káldi György szentírásfordításának jelentősége nincs kellőképpen kiemelve.

Sárospataki Református Lapok. 1913. évf. 22–23. sz. — *Hodossy Béla: Egressy Benjámin.* Megállapítja, hogy a Szózat dallamának szerzője 1814 április 21-én született Sajókazincon. Egressy Béni, Egressy Gábor öccse, színész, író és dalszerző volt. 1837-től kezdve a pesti Nemzeti Színház tagja. 50 drámát és 19 operaszöveget fordított magyarra. Vannak eredeti művei is. Erkel Ferenc számára ő írta a legjobb opera-szövegeket (Bánk Bán, Hunyadi László, Bátori Mária). Mint dalszerző is nevezetes volt. Főleg Petőfi, Tompa, Vörösmartí és Erdélyi dalait zenésítette meg nagy sikerrel. 1851 július 19-én halt meg. Özvegyét Csengery Antal vette feleségül.

U. i. 25. sz. — *Rácz Lajos: Erdélyi János Sárospatakon.* (V. ö. folyóiratunk: II. 303., 399.)

U. i. 27. sz. — *Gulyás József* ismerteti Pruzsinszky Pál Bod-élet-rajzát. (L. folyóiratunk: II. 461.)

U. i. 33. sz. — *Harsányi István* közli Szemere Pálnak egy eddig ismeretlen ifjúkori versét. A 26 soros verset Szemere 1801-ben írta Molnár István deák halálára.

Slovenské Pohľady. 1913. évf. 6. sz. — *Skultéty József: Kedy sa žení Mikszáth.* Vitatja, hogy Mikszáth 1883-ban nősült. (V. ö. folyóiratunk: II. 377.) Skultéty ez időtájt a fővárosban időzött és Hurban Szvetozár társaságában meglátogatta Bachat Dániel budapesti tót evangélikus lelkészt, a későbbi bányakerületi püspököt. Beszélgetés közben Bachat azt mondta: «Tegnap eskettem Mikszáthot.» Skultéty azt hiszi, hogy a budapesti Rákóczi-úti tót evangélikus egyház házassági anyakönyvéből a napot is pontosan ki lehetne keresni.

Szabadgondolat. 1913. évf. 5. sz. — *Sujó Andor: Élet és irodalomtörténet.* Birálja a Műveltség Könyvtárában megjelent magyar irodalomtörténet modern részét, szól Pintér Jenő irodalomtörténetének most megjelent két kötetéről, ismerteti a Magyar Irodalomtörténeti Társaság folyóiratát s felhívja a figyelmet Angyal Dávidnak a Budapesti Szemlében közreadott támadó cikkeire (Greguss-jutalom).

Századok. 1913. évf. 5–6. sz. — *Müller Frigyes: A nagyobb Gellért-legenda forrásai és keletkezése.* A nagy apparatussal kidolgozott, de feltűnő módon kuszált gondolatmenetű értekezés szerint a nagyobb Gellért-legenda több forrásból van összeszerkesztve. A főforrás, mely még 1083 előtt keletkezett, elveszett. E ma már elveszett főforrás alapján készült a ma is ismeretes nagyobb Gellért-legenda 1381 és 1421 között. — *Glatz Ernő* ismerteti a Műveltség Könyvtárában megjelent magyar irodalomtörténetet. — *Karácsonyi János: Kitől hallotta Kézai az erdélyi székelyekre vonatkozó híreket?* Újabb bizonyítékok arra nézve, hogy a székelyek hun eredetének meséje külföldi szerzetesektől származik. A mese közvetítői,

illetőleg kitalálói, bizonyára a ciszterciek voltak. — *Marczali Henrik* ismer-teti Kont Ignác bibliográfiáját (Bibliographie Française de la Hongrie. 1913.), *Vértesy Jenő* Ferenczy István leveleinek gyűjteményét (1912.).

Turul. 1913. évf. 1. sz. — *Ortvay Tivadar*: *Pór Antal*. P. A. munkás-ságának beható méltatása. — *Komáromy András*: *A Kazinczy-család tör-ténetéhez*. Adatközlés. — *Rexa Dezső*: *A Tinódi-cimerek*. Fehérmegyében még a XVIII. században is éltek Tinódiak, de ezeknek a nemesi címerük más volt, mint Tinódi Sebestyéné.

Vasárnapi Ujság. 1913. évf. 22. sz. — *Oláh Gábor*: *Arany János feje*. Bemutatja Arany Jánosnak egy debreczeni antiquáriusnál talált s eddig ismeretlen arcképét, mely alighanem a hatvanas évek végéről való.

U. i. 23. sz. — *Egy elfelejtett szoborleleplezés*. Most ötven éve halt meg Lisznyay Kálmán. Még akkor mozgalom indult meg emléke meg-örökítésére. Izsó Miklós el is készítette a Szécsény főterére szánt szobor-emléket. A leleplezés azonban, nem tudni mi okból, elmaradt. A Lisznyay-család tulajdonában levő szobrot most már fel fogják állítani vagy Herecsény-ben, ahol L. K. született, vagy Szécsényben, ahol sokáig élt, vagy a fő-város valamely kertjében. A szobor képmása közölve. — *Arany Családi körének kézírata*. Özv. Csiky Kálmánné tulajdonából közölve.

U. i. 33. sz. — *d'Isoz Kálmán*: *Id. Szinnyi József*. Sz. pályájának és jelentőségének méltatása.

Világ. 1913. évf. 180. sz. — *506 levél. Látogatás Vajda János özvegyénél*. A sopronmegyei Savanyúkúton ma is él Vajda János özvegye. Vajda elüzte nejét, de törvényesen nem vált el tőle s haláláig levelezett vele. Leveleit a hányatott életű asszony ki akarja adni. A névtelen cikkíró meglátogatta az özvegyet, aki megdöbbenő dolgokat mondott el V. J. magánéletéből. (Az özvegy mesemondása jórészt magánviseli a valószínűtlenség bélyegét.)

U. i. 206. sz. — *Ábrányi Kornél*: *A Nemzeti Színház hőskoráról*. Ismer-teti Jókai Mór 1861. évi országgyűlési jelentését, melyet J. M. mint a pesti Nemzeti Színház ügyében kiküldött orsz. bizottmány előadója terjesztett elő.

U. i. 208. sz. — *Kosztolányi Dezső*: *Eötvös József*. Költői lendületű jel-lenzés. — *Mikor született báró Eötvös József?* Nem 1813 szeptember 13-án. A Világ névtelen cikkírója a budavári plébánia anyakönyvében nem talált semmi Eötvösre vonatkozó feljegyzést, ellenben szeptember 3-án fel van jegyezve: «Josephus, Carolus Barr. Bartholomäus, Adalbertus Ötvös, báró Ötvös Ignác kamarai koncipista fia». A plébániai segédlelkész szerint ez a keresz-telés napja. Eötvös tehát szept. 3-a előtt született. Valószínűleg aug. 13-án.

U. i. 212. sz. — *Szabó Károly*: *Beöthy Zsolt*. Cikkíró meglátogatta Beöthy Zsoltot komáromi házában s lelkeshangú tárcában ad számot be-nyomásairól. Az irodalomtörténet munkásait érdekelheti, hogy Beöthy Zsolt kertjében szeptember 7-én leplezték le Jókai Mór szobrát, melyet Zala György mintázott. — *Bihari Károly*: *Eötvös fejlődéstana*. Néhány meg-jegyzés az Uralkodó Eszmék méltatásához.